

Kommittédirektiv

Den svenska exportens utveckling

Dir.
2007:101

Beslut vid regeringssammanträde den 5 juli 2007.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska undersöka om Sverige tappat marknadsandelar i varuexporten jämfört med våra konkurrentländer samt hur Sveriges bytesförhållande utvecklats. Om utredaren kommer fram till att Sverige har tappat marknadsandelar ska utredaren analysera orsakerna till det. En analys ska även göras av utvecklingen inom tjänsteexporten. Vidare ska utredaren bedöma effekterna av utvecklingen för svensk ekonomi och samhällsutveckling. Utredaren ska lämna förslag till åtgärder och på prioriteringar bland dessa åtgärder. Om förslagen innebär en kostnadsökning eller intäktsminskning ska utredaren även föreslå finansiering. Utredarens arbete ska bedrivas i samråd med Globaliseringsrådet. Utredaren ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 april 2008.

Bakgrund

Den svenska exporten har under de senaste åren ökat såväl värdemässigt som volymmässigt; under 2006 var värdeökningen 12%. Trots detta finns tecken som tyder på att det finns underliggande problem för Sverige som exportnation. Flera studier visar att Sverige halkar efter jämförbara konkurrentländer när det gäller marknadsandelar i varuexporten. Samtidigt kan man se en positiv utveckling när det gäller tjänsteexporten.

En studie från Kommerskollegium (Handelspolitisk lägesrapport 2005:1, "Ny vår för svensk export?") visar att de svenska varuproducerande företagen kontinuerligt tappar marknadsandelar i världen. Sveriges världsmarknadsandel har sjunkit från 2,1 % 1970 till 1,3 % i nuläget, d.v.s. ett fall med 38%. Under denna period har världshandeln ökat kraftigt och nya aktörer såsom Kina och de östeuropeiska länderna har expanderat sin export, vilket automatiskt leder till krympande marknadsandelar för andra exportörer. Enligt Kommerskollegium har Sverige dock gjort sämre ifrån sig - på nästan alla varuområden - än våra västeuropeiska grannländer. Det gäller på hela världsmarknaden, men också inom Europa som traditionellt är Sveriges viktigaste marknad. För jämförbara exportländer såsom Tyskland och Finland är bilden bättre än för Sverige.

Exportrådet gjorde en omfattande undersökning 2006 som visade att Sverige under de senaste tio åren tappat mer marknadsandelar av varuexporten än något annat västeuropeiskt land. Det handlar om en minskning på omkring 13 %, samtidigt som andelarna av världshandeln för länder såsom Tyskland, Irland, Österrike och Danmark minskat i långt mindre utsträckning. Däremot har Sveriges andel av tjänsteexporten under samma period ökat med 25 %. Endast två länder har bättre utveckling på detta område.

För att kunna följa hur utrikeshandelns bidrag till vårt välstånd förändras är det viktigt att se både på volym- och värdeutvecklingen. Sverige har under den senaste 10-årsperioden haft en god utveckling av exportvolymen, medan exportpriserna utvecklas sämre. Det har medfört att det s.k. bytesförhållandet, dvs. förhållandet mellan export- och importpriser, har försämrats sedan 1990-talets början. En given importvolym måste alltså betalas med en allt större exportvolym. Branscher med snabb teknik- och produktivitetutveckling har ofta en svag prisutveckling för branschens färdigvaror.

Behovet av en utredning

För ett litet exportberoende land som Sverige är frågorna om det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft centrala. Konkurrenskraft beror framför allt av produktivitetens utvecklingen i landet. Utrikeshandeln, såväl export som import, är av stor betydelse för produktivitetens utveckling, tillväxt och välfärd i Sverige. Sverige är mycket beroende av exporten som utgör över 50 % av BNP. Samtidigt är Sverige mycket beroende av ett fåtal storföretags framgångar eftersom det endast är tio stora företag som står för 40 % av landets export. Hundra företag svarar för två tredjedelar av exporten. Därmed blir Sverige känsligt för enskilda företags framgångar och motgångar, deras framgång i produktutveckling, uppköp, samt beslut att förlägga produktion utanför Sverige.

De finns därför anledning att närmare analysera utvecklingen och överväga om åtgärder kan anses motiverade mot bakgrund av utvecklingen av Sveriges internationella marknadsandelar och bytesförhållanden.

Uppdraget

Varuexporten

Utredaren ska fördjupa analysen som presenteras i de ovan nämnda studierna från Kommerskollegium och Exportrådet om de förlorade marknadsandelarna. Intressant i detta sammanhang kan vara internationella analyser (t.ex. från OECD) samt andra relevanta analyser, t.ex. från Institutet för tillväxtpolitiska studier och långtidsutredningarna. Fokus ska ligga på utvecklingen under den senaste 10-års-perioden.

I den fördjupade analysen bör utredaren närmare studera utvecklingen av marknadsandelarna i olika branscher och på olika delar av världsmarknaden. Vidare bör utredaren överväga möjligheten att försöka fördela tappet i marknadsandelar i olika delkomponenter. En jämförelse av exporten fördelat på olika

teknikintensitet (t.ex. med OECD:s klassificering) är relevant i utredningen. Analysen ska omfatta den svenska branschstrukturen, storleksfördelningen av företag samt den ökande utlandsproduktionen av svenska företag.

En central del i utredningen är att försöka förklara orsakerna till utvecklingen av svensk export. Utredaren ska undersöka om exportföretagens beslut om var varor ska produceras fattas på ett annat sätt i Sverige än i liknande länder samt hur besluten påverkas av förhållandena på den svenska och europeiska hemmamarknaden (t. ex. vad gäller storlek och konkurrenssituation).

I uppdraget ingår det också att ta kontakt med företag i alla relevanta storleksklasser för att inhämta deras synpunkter på bl.a. exportutvecklingen och vilka faktorer som de uppfattar som centrala för ökad utrikeshandel. Företagens uppfattning om utvecklingen avseende svensk export och om insatser för handels- investerings- och Sverigefrämjande ska beaktas i analysen.

Vidare ska utredaren bedöma effekterna av förlorade marknadsandelar i varuexporten för svensk ekonomi och samhällsutveckling, exempelvis genom att undersöka om ökad tjänsteexport kompenserar för de förlorade marknadsandelarna i varuexporten. En analys av utvecklingen av tjänsteexporten ska, där det är möjligt, göras parallellt med analysen av varuexporten. En jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer är relevant i sammanhanget. Särskilt intressant är en jämförelse med andra små öppna länder som de nordiska länderna, Nederländerna, Belgien, Österrike och Schweiz.

Bytesförhållandena

Utredaren ska analysera de uppgifter som framkommit i bl.a. Konjunkturinstitutets rapport ”produktivitet och löner till 2015” att bytesförhållandena försämrats och att importpriserna ökat mer än exportpriserna. Andra rapporter som utredaren bedömer relevanta i sammanhanget ska inkluderas i denna analys. Utredaren ska försöka förklara orsakerna till de försämrade

bytesförhållandena genom att exempelvis analysera utvecklingen i olika branscher. Faktorer som kan belysas ifall de bedöms ha betydelse i frågan är produktivitetsutvecklingen, teknikintensiteten i exporten, råvarornas betydelse för svensk export och transparensen på råvarumarknaderna, oljeprisökningar, växelkurs, forskning och utveckling och dess koppling till utveckling av nya produkter samt utbildningens betydelse.

Vidare ska utredaren bedöma effekterna av de försämrade bytesförhållandena för svensk ekonomi och samhällsutveckling. En jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer är relevant.

Förslag till åtgärder

Om det är motiverat ska utredaren lämna de förslag till åtgärder som kan anses lämpliga mot bakgrund av det som utredaren kommit fram till när det gäller förlorade marknadsandelar och försämrade bytesförhållanden. Åtgärdsförslagen bör ges en prioritetsordning. Om förslagen innebär en kostnadsökning eller intäktsminskning ska utredaren även föreslå finansiering.

Regeringen har inrättat ett globaliseringsråd. Rådet ska bland annat analysera Sveriges styrkefaktorer och svagheter i ett globalt perspektiv och föreslå åtgärder som, med en bred definition, ökar Sveriges konkurrens- och attraktionskraft. Utredarens uppdrag enligt dessa direktiv är mer specifikt och bör bedrivas i samråd med Globaliseringsrådet.

Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 1 april 2008.

(Utrikesdepartementet)